

RACIONALNO PREDPISOVANJE FIZIKALNE TERAPIJE

Asist. dr. Tadeja HERNJA RUMPF, dr.med
Spec. fizikalne in rehabilitacijske medicine

Fizikalna terapija ≠ Fizioterapija

Kinezioterapija

Kinezioterapija - "terapija z gibanjem"

Kinezioterapija

- **Aerobna vadba** (kontinuirana, intervalna, krožna, krožno-intervalna vadba);
- **Vaje za mišično zmogljivost:** vaje za moč in vzdržljivost;
- **Tehnike raztezanja:** "tehnike sklepne mobilizacije"
- **Tehnike živčno-mišičnega nadzora, tehnike inhibicije in facilitacije ter vadbo zavedanja telesne drže;**
- **Vaje za nadzor telesne drže,** mehaniko gibanja in vaje za stabilizacijo (aktiviranje in vadba lokalnih in splošnih stabilizacijskih mišičnih skupin v nevtralnem statičnem položaju sklepa, v nadaljevanju med gibanjem);

- **Vaje za ravnotežje in agilnost** (ravnotežje: nadzor statičnega, dinamičnega, pripravljalnega, reaktivnega ravnotežja in senzorične organizacije; ravnotežje med funkcijskim aktivnostmi);

- **Relaksacijske vaje** (telesne aktivne in pasivne, terapijske z uporabo aparatur, kognitivne, duševne, tehnike biološke povratne zanke);

- **Dihalne vaje** (preponsko dihanje, segmentno dihanje, dihanje s priprtimi usti, glosofaringealno dihanje in druge tehnike respiratorne vadbe);

- **V funkcijo usmerjene terapijske vaje.**

Učinkovitost kineziterapije:

- Iz ugotovitev sistematičnih pregledov dostopnih študij lahko ugotovimo, da so programi rehabilitacije pri bolečinskih sindromih, ki vključujejo terapevtske vaje v večini primerov bolj učinkoviti od programov brez terapevtske vadbe, vendar je njihov učinek **kratkotrajen**

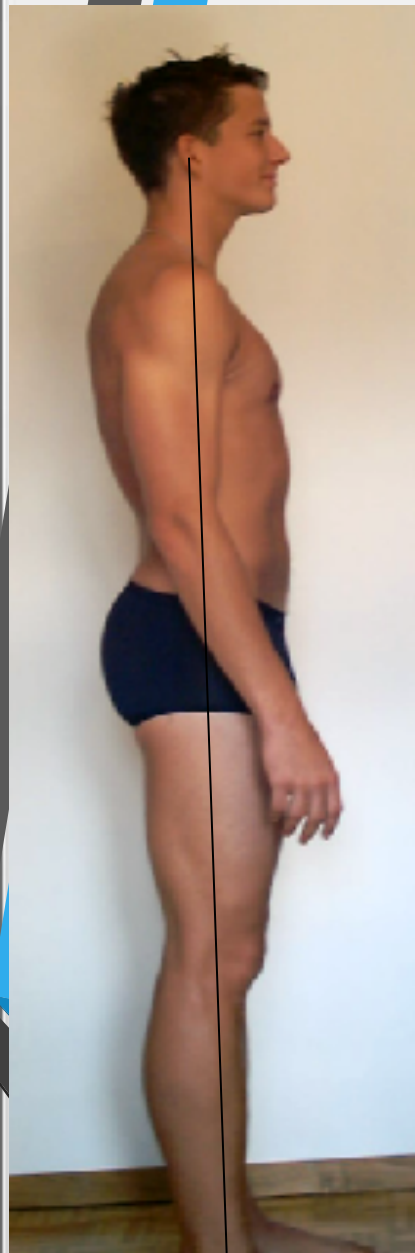
- **KINEZITERAPIJA-Temelj programa rehabilitacije pri BvH**

Zavedno vzdrževanje težiščnice / stabilizacija motoričnih vzorcev. Osvojitve vzdrževanja pravilne težiščnice je osnova za nadaljnji kinezioterapevtski program.

Vzdržljivost: nizka vzdržljivost ekstenzorjev trupa je značilno povezana s pojavom BvH. Vadba za vzdržljivost ekstenzorjev (večje število ponovitev z nizko obremenitvijo) je prva linija

Moč: nizek izometrični in izokinetični navor fleksorjev hrbtenice je v nizki korelaciji s pojavom BvH. Vaje za „krepitev mišičnega steznika“ niso prva linija predpisa.

Gibljivost / mobilizacija: vaje za gibljivost hrbtenice priporočimo glede na individualne potrebe in cilje rehabilitacije – nikoli v prvih dveh urah dneva zaradi hiperhidracije diskusov.

Gibljivost ?

Hidroterapija / hidrogimnastika

- uporaba različnih oblik zunanje aplikacije hladne ali tople vode za zdravljenje bolezni.
- Izvaja se v bazenih, Hubbardovih kadeh, masažnih kadeh različnih dimenzij in v obliki posteljnih kopeli.
- Zaradi fizikalnih zakonov ima hidrogimnastika nekatere prednosti pred gimnastiko na suhem.
- predvsem pri bolnikih, pri katerih je treba zmanjšati sile na sklepe in druge strukture telesa.
- Poleg tega lahko za izboljšanje funkcijskih sposobnosti bolnikov koristno uporabimo tudi druge hidromehanične lastnosti vode.

Učinkovitost hidrogimnastike

- Hidrogimnastika ima majhen kratkotrajen, vendar statistično dokazan učinek na zmanjšanje BvH, vendar ne na izboljšanje gibljivosti
- Ni razlike v kratkotrajni učinkovitosti vadbe na suhem in hidrogimnastike
- Kopeli: poškodbe zg. uda, gležnja in stopala
- Raven dokazov o dolgotrajni učinkovitosti hidroterapije je nizka

Protibolečinska elektroterapija

Nizko- in srednjefrekvenčni tokovi

- *diadinamski tokovi*
- *TENS,*
- *interferenčni tokovi*
- *InterX*

Kontraindikacije

- ❖ vstavljen srčni vzpodbujevalnik,
- ❖ periferna arterijska in venska obol,
- ❖ lokalni maligni proces,
- ❖ lokalna dermatološka obolenja,
- ❖ znižana senzibiliteta,
- ❖ nezaceljen kožni pokrov,
- ❖ aplikacija nad graviden uterus,
- ❖ nesodelujoč bolnik

Protibolečinska elektroterapija - učinkovitost

učinkovitost uporabe le-teh na več področjih fizikalne in rehabilitacijske medicine:

- uporaba iontoforeze za zdravljenje tendinopatij,
- uporaba **TENS** za obvladovanje bolečine v vratu, glavobolov, pri revmatoidnem artritisu, boleči diabetični polinevropatiji .

Jamnik H. Rehabilitacija 2011: 10 (s.1): 29-33.

IF tokovi:

randomizirana dvojno slepa klinična raziskava:

- učinkovitost interferenčnih tokov za obvladovanje kronične bolečine v hrbtenici, povezane z večkratnimi osteoporotičnimi zlomi, v primerjavi z zdravljenjem s placebom – statistično neznačilna razlika.

Zambito A et al.. Osteoporos Int 2007; 18: 1541-5.

Protibolečinska elektroterapija - učinkovitost

TENS:

Ni dokazov o učinkovitosti uporabe TENS pri kronični bolečini v križu - raven dokazov I .

Jamnik H. Rehabilitacija 2011: 10 (s.1): 29-33

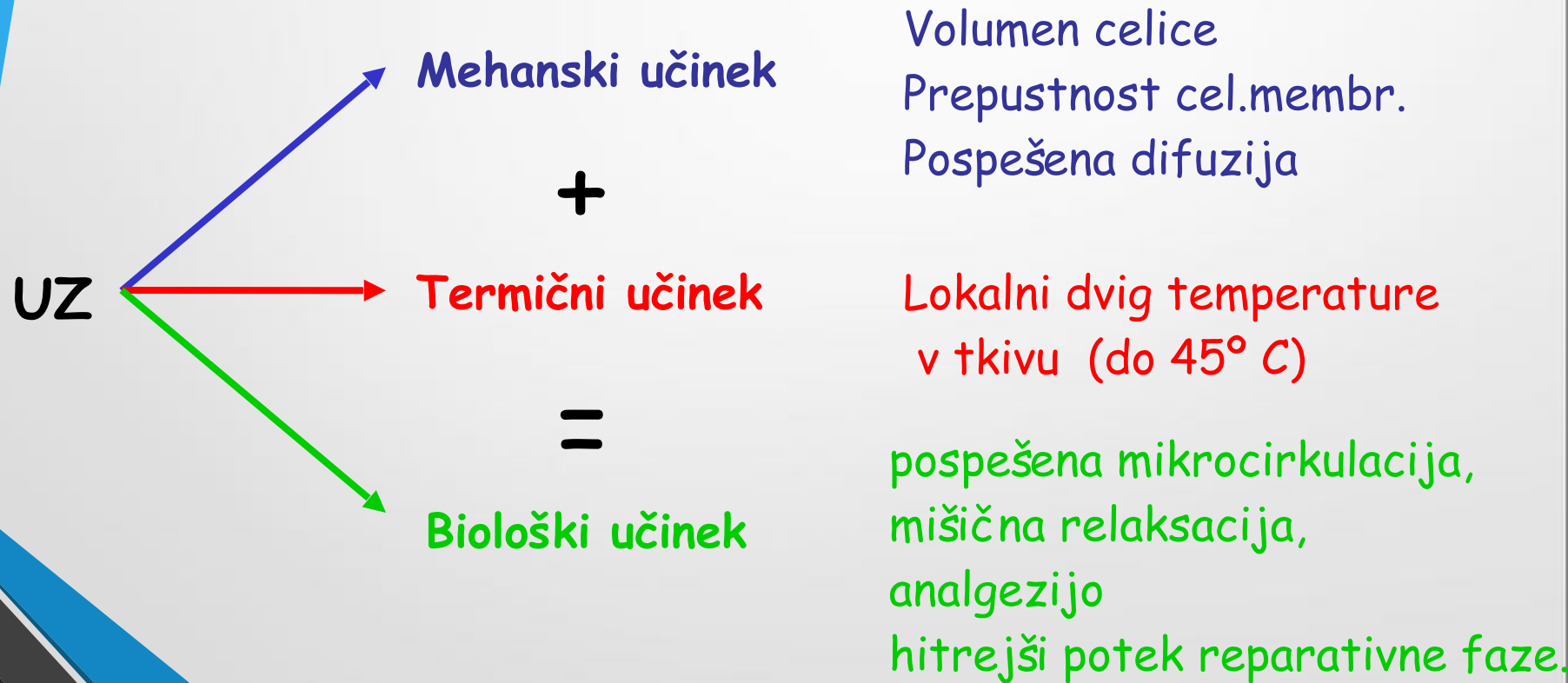
Pri bolečini v vratu se je TENS izkazala za učinkovitejšo v primerjavi z zdravljenjem s placebom, vendar je kakovost dokazov nizka.

Kroeling P et al. Electrotherapy for neck pain.

Cochrane Database Syst Rev 2009; (4): CD004251

Terapija z ultrazvokom (UZ)

- ❖ mehansko longitudinalno valovanje s frekvenco nad 16.000 Hz

Učinkovitost UZ terapije

- Terapevtski ultrazvok je ena najpogosteje uporabljenih metod fizikalne terapije.
- Kljub dolgoletni klinični uporabi in laboratorijskim študijam, ki dokazujejo številne fiziološke učinke, pa **učinkovitost ultrazvoka pri zdravljenju bolečine, poškodb in okvar mišično- kostnega sistema in mehkih tkiv ni še povsem potrjena.**
- **V literaturi ni podatkov, ki bi podpirali uporabo UZ v terapiji BvH**

Plaskan L. Rehabilitacija 2011: 10 (s.1): 29-33

Laserska terapija – razred III A in B

„Hladna“ laserska terapije je varna,
saj je jakost biostimulativnih laserjev prenizka,
da bi lahko povzročila termične poškodbe v tkivu !
Izhodna moč 0,1 – 0,2 W in val.dol. 655 – 810 nm

Fiziološki učinki:

celična sinteza energetsko bogatih fosfatov, RNA in DNA,
zvišana aktivnost fibroblastov in zorenja kolagena,
hitrejša epiteliacija in redukcija razraščanja keloida,
sproščanje prekapilarnih sfinktrov,
neovaskularizacija,
tvorba endorfinov in
mišična relaksacija.

Lahko predpišemo že v akutnem obdobju !

Laserska terapija – razred III A in B

V akutni fazi:

neposredno nad bolečo točko 1-2 J/cm²,
postopno zvišujemo,

V kronični fazi:

doza energije 4-6 J/cm².

z močjo 0,1 W terapevtsko učinkujejo le na kožo in
strukture v podkožju (**do 1 cm globine**)

Začasen analgetični učinek lahko že po prvi aplikaciji !

Kontraindikacije za LT-III

- ✓ aplikacije nad žleze z notranjim izločanjem in oči,
- ✓ nad nezaraščene fontanele,
- ✓ nad področje rastnega hrustanca,
- ✓ lokalna maligna obolenja in
- ✓ graviden uterus.

Učinkovitost laserske terapije – razred III A in B

Pri bolečini v križu LT-III uporabljamo kot dodatno terapijo.

V nekaterih RCT študijah (*Basford JR in sod., 1999; Djavid GE in sod., 2007; Gur in sod., 2003*) ugotavljajo ugodne učinke pri kronični bolečini v križu.

V novejši DS RCT študiji (*Ay in sod., 2010*) pa ne ugotavljajo statistično značilnih razlik med zdravljenjem akutne in kronične bolečine v križu z laserjem in zdravljenjem s placebom.

LASER VISOKE INTENZIVNOSTI (HIL)

Laser visoke intenzivnosti (ang. izraz HIL- High Intensity Laser); nova generacija (razred IV) laserske tehnologije.

Laser visoke intenzivnosti (HIL) je ne-invazivna metoda, ki se uporablja pri zdravljenju akutnih in kroničnih mišično-skeletnih obolenjih, poškodbah.

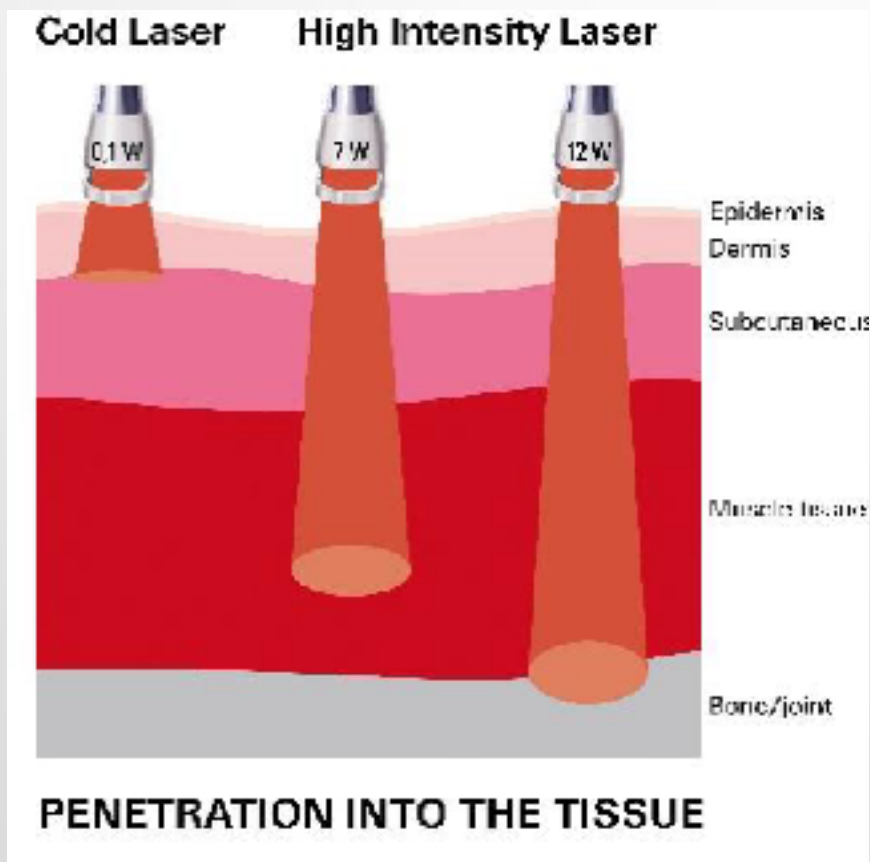
Učinki zdravljenja s HIL:

- zmanjševanje bolečine, otekline, vnetja,
- hitrejša celjenje,
- povečan metaboličen učinek,
- skrajšan čas rehabilitacije.

PREDNOSTI HIL V PRIMERJAVI S HLADNIM LASERJEM

- 30-50 krat večja izhodna moč (12W),
- Večja prodornost laserskega žarka (10cm),
- Optimalna valovna dolžina (1064nm).

Indikacije za zdravljenje z visoko energijskim laserjem:

- Akutna boleča stanja po poškodbah vezi, zvinih sklepov in udarninah mehkih tkiv na udih
- Natrغانine mišic in tetiv (ramenski obroč, ahilova tetiva, večje mišice)
- Preobremenitvene bolečine narastišč vezi («trn petnice«, plantarni fasciitis, epikondilitisi, boleča narastišča na pogačici)
- Stanja po zvinih vratne hrbtenice in nategu vratnega mišičja
- Akutna ledveno-križna bolečina («lumbago«)
- Degenerativne spremembe malih sklepov prstov
- Degenerativne spremembe malih sklepov hrbtenice (spondiloartroza)
- Sprožilne boleče točke v mišicah («Trigger points«)
- Miofascialne boleče točke
- Kalcinacije mehkih tkiv

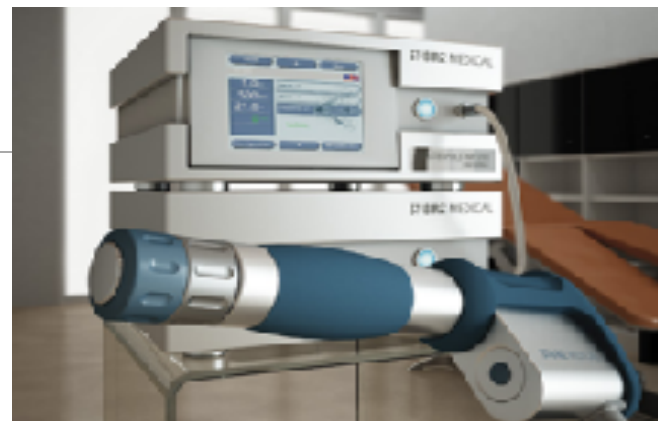
KONTRAINDIKACIJE:

- področje oči in ušes,
- področje velikih krvnih žil in živcev,
- tumorji,
- nosečnost,
- področje žlez z notranjim izločanjem,
- epilepsija,
- fibrilna stanja,
- motnje senzibilitete,
- tetovaža.

ZUNAJ TELESNI UDARNI VALOVI

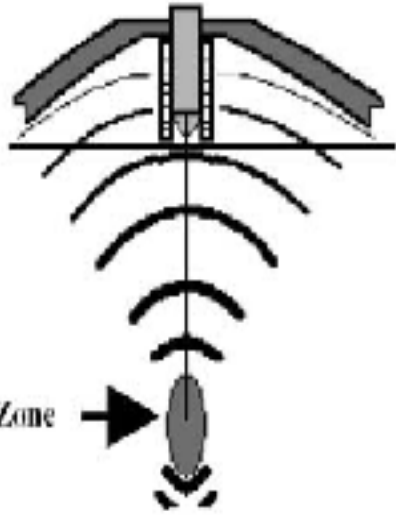
RSWT – Radial Shock Wave Therapy

Terapija z generiranimi valovi **nizko do srednje energijskimi, pnevmatsko in zunajtelesno**

Valovi so generirani z vibriranjem „projektila“ v nosilcu sonde, valovi pa se prenašajo preko konice aplikatorja v globino tkiva v obliki stožca.

Pritisk in gostota energije upada s tretjo potenco globine (hitro!)

ESWT
Focused Application

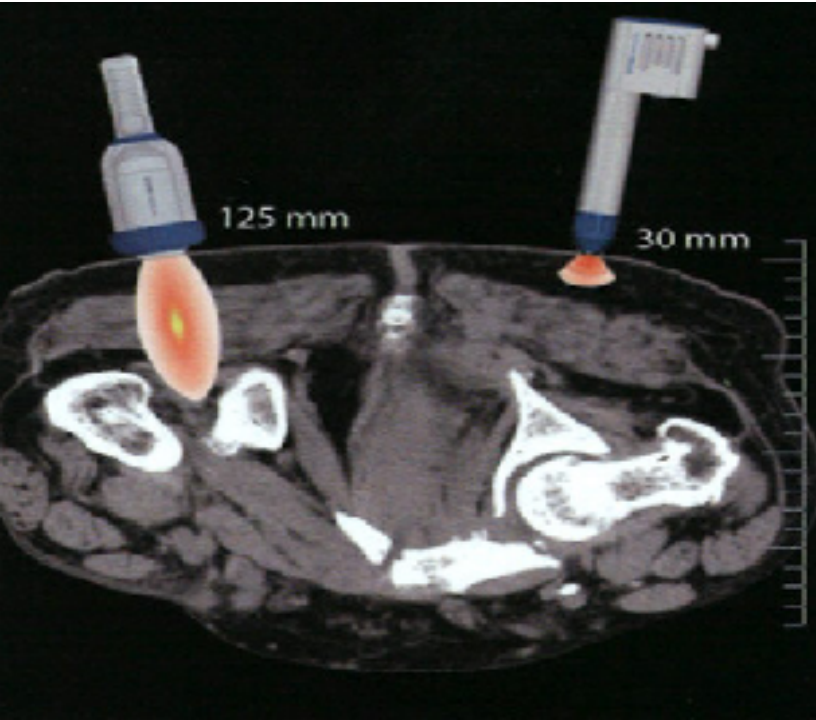

RSWT
Unfocused Application

RSWT:

- NIHANJE KOVINSKEGA PROJEKTILA V GLAVI SONDE
- CILINDRIČNO ŠIRJENJE – ZANESLJIVO TARČNO
- MANJ BOLEČE
- NE POVZROČI NEPOSREDNE DEZINTEGRACIJE KALCINATA

MEHANIZEM UČINKA RSWT

Mehanizem učinka globinskih udarnih valov na tkivo:

Hitre spremembe lokalnega pritiska v tkivu in posledično **povečana presnovna aktivnost celic** ob povečani prepustnosti membran in **povečanem lokalnem krvnem pretoku**, kar pripomore k pospešenem procesu celjenja.

Z enakim mehanizmom se prekomerno vzdražijo tudi bolečinska živčna vlakna kar pomeni **blokado prevajanja bolečinskih dražljajev (teorija vrat!)** iz okolice vnetega področja in analgetični učinek terapije.

Udarni valovi povzročijo tudi nastanek procesa kavitacije v kalcijevih depozitih v mehkih tkivih in s tem spremembo oblike in velikosti (NI »razbijanje kalcinacij«) ter lažjo resorbcijo le-teh v daljšem obdobju po terapiji.

RSWT – PRAKTIČNA UPORABA

Ne-invazivna in ambulantna terapija s pomočjo aparature, ki preko sonde nad bolečim tkivom pulzno proizvaja serijo tresljajev z nizko amplitudo in visoko frekvenco.

Tresljaje bolniki čutijo kot neprekinjen in znosen pritisk nad bolečo točko. Običajno se uporablja terapija s frekvenco 16 – 20 Hz, v eni terapevtski obravnavi pa se nad boleče mesto in okolico nanese 2.000 do 4.000 udarnih valov.

RSWT – PRAKTIČNA UPORABA

- Terapija je primerna za bolnike, ki trpijo kronično bolečino zaradi vnetnih sprememb mehkih tkiv in so ob tem ovirani v dnevnih, poklicnih ali športnih aktivnostih.
- Predpišemo in izvajamo jo v primerih, da standardna fizikalna terapija ni uspešna ali pa se bolniki ne želijo zdraviti kirurško ali s pomočjo protivnetnih infiltracij.
- Terapijo je možno izvajati na več bolečih mestih hkrati, brez nevarnosti za preobremenitev ali pojav stranskih učinkov.

RSWT – PRAKTIČNA UPORABA

Tipične indikacije :

- Entezitisi in kalcinacije v mišicah ramenskega obroča,
- vnetje mišičnih narastišč komolčnega sklepa (»epikondilitis«, »teniški komolec«, »golfski komolec«),
- vnetje narastišč tetiv na petnico (»trn petnice«),
- vnetja narastišč tetiv in mišic na drugih mestih (stopalo, koleno, medenica, hrbtenica)
- kronično boleče mišične točke ali večja področja mišic zaradi poškodb in preobremenitev.

RSWT – PRAKTIČNA UPORABA

KONTRAINDIKACIJE:

Terapije ne izvajamo:

- x Bolniki, ki jemljejo zdravila proti strjevanju krvi,
- x Bolniki z izrazito osteoporozo,
- x Bolniki z malignimi obolenji v področju terapevtskega cilja,
- x Pri nosečnicah
- x Ob sumu na akutno globoko vensko trombozo,
- x Nezaceljen zlom
- x Stanje po sveži rupturi mišice
- x Bolniki s psihiatričnimi obolenji (sodelovanje!)
- x **3-6 TEDNOV PO LOKALNI INFILTRACIJI KS SREDSTVA**

MASAŽE

Kljub stereotipnim prepričanjem, da si ljudje masažo privoščijo zaradi ugodja, jih večina tovrstne usluge poišče zaradi specifične zdravstvene težave, o kateri so se že posvetovali z zdravnikom.

Masaža je najbolj priljubljena pri ljudeh z onesposobljujočimi ali bolečinskimi stanji kot tudi pri neozdravljivo bolnih proti koncu njihovega življenja.

Moharić M. Rehabilitacija 2011; 10 (s. 1): 62-6.

Učinkovitost terapevtske masaže

Albright J et al. Phys Ther 2001;81:1641-74:

- Ni zadostnih podatkov, za zaključek, da masaža zniža bolečino v hrbtenici.

Furlan AD et al. Cochrane Database Syst Rev 2008

Imamura M et al. Spine J 2008;8:121-33.

- Podatki podpirajo masažo kot terapevtsko metodo za zmanjšanje BvH

Racionalna obravnava BvH:

Potrditev anatomske diagnoze – kadar je mogoče

Izključitev urgentnih in ogrožujočih stanj

Ocena bolečine = opis subjektivnega trpljenja. Ocena vpliva bolečine na funkcijo!

- **Začetni program:**

- **+ Kineziterapija / Hidrogimnastika**

- **+ Fizikalna terapija (a) IF, (b) laser, (c) masaža**

- **+ Podporna analgetična terapija**

- **+ EDUKACIJA BOLNIKA in „Šola proti bolečini v hrbtenici“**

Bolniki po prvem ciklusu terapije s funkcionalnimi izpadi in težavami – intenzivnejša terapija – napotitev k specialistu FRM

Prisotni kazalci kroničnosti in neuspešnosti terapije? - Napotitev v interdisciplinarno obravnavo